

KS. ZBIGNIEW KRZYSZOWSKI

Lublin

WIARYGODNOŚĆ KOŚCIOŁA REALIZUJĄCEGO MISYJNY NAKAZ CHRYSYDUSA W ŚWIETLE NAUCZANIA JANA PAWŁA II

Jan Paweł II zawiera swoje nauczanie na temat misyjności Kościoła przede wszystkim w encyklice *Redemptoris missio*¹, w corocznych specjalnych orędziach z okazji Światowego Misyjnego Dnia Chorych oraz Tygodnia Misyjnego, a także w licznych przemówieniach wygłaszanych podczas pielgrzymek do krajów misyjnych. Głosi, że działalność misyjna uwiarygadnia Kościół², gdyż jest udziałem Kościoła w misji trynitarniej Osób Bożych (I), misje są wyrazem troski o człowieka, na co we współczesnych czasach kładzie się duży nacisk, gdyż jest to kryterium weryfikujące wiarygodność danej instytucji (II), oraz przypomina, że w to pierwsze i najważniejsze dzieło Kościoła powinny włączyć się wszyscy jego członkowie (III).

¹ Encyklika *Redemptoris missio* Ojca Świętego Jana Pawła II o stałej aktualności posłania misyjnego została wydana w Rzymie 7 XII 1990 r., w 35 rocznicę soborowego dekretu *Ad gentes*. Dzieli się na 8 rozdziałów (I – Jezus Chrystus jedynym Zbawicielem; II – Królestwo Boże; III – Duch Święty głównym sprawcą misji; IV – Niezmierzone horyzonty misji wśród narodów; V – Misyjne drogi; VI – Osoby odpowiedzialne za misje i pracujące w duszpasterstwie misyjnym; VII – Współpraca w działalności misyjnej; VIII – Duchowość misyjna). Dalej będzie cytowana jako: RMs.

² „Misje bowiem odnawiają Kościół, wzmacniają wiarę i tożsamość chrześcijańską, dają życiu chrześcijańskiemu nowy entuzjazm i nowe uzasadnienie” (RMs 2).

I. MISJE WYRAZEM UDZIAŁU KOŚCIOŁA W MISJI TRYNITARNEJ BOGA

Doktrynę w tej dziedzinie Jan Paweł II opiera na teologii misji Boskich, której autorem jest św. Augustyn i którą kontynuują później scholastycy XIII w. (Aleksander z Hales, św. Bonawentura, św. Albert, św. Tomasz z Akwinu)³ Naucza więc, że Kościół jest z natury misyjny⁴ Bierze on bowiem swój początek według planu Ojca, który nie jest posłany, bo nie pochodzi od żadnej innej Osoby, stanowi Początek bez początku⁵ – z posłania Syna i Ducha Świętego. Syn i Duch Święty są więc posłani. Posłanie, dokonujące się w czasie, jest ze strony Ojca identyczne ze stosunkiem pochodzenia, które czyni Ich Osobami Bożymi⁶ Misja Syna i Ducha Świętego posłanych przez Ojca tworzy Kościół. W ten sposób Kościół ma zakorzenienie w Trójcy Świętej i jest całkowicie sobą przez udział w życiu trynitarnym Osób Boskich. W Kościele „trwa stale misja [czyli posłannictwo – przyp. Z. K.] Chrystusa, Syna Bożego, oraz misja Ducha Świętego, którego Ojciec daje Kościołowi, a poprzez Kościół ludziom i ludom za sprawą Ukrzyżowanego i Zmartwychwstałego Chrystusa”⁷

Oparcie nauki na temat misyjności Kościoła na teologii misji Osób Boskich jest brzemienne w skutkach. Najpierw ukazuje naturę misji jako transcendentną i nadprzyrodzoną. Papież ukazuje – podobnie jak Sobór Watykański II – że racja działalności misyjnej Kościoła pochodzi z woli Bożej. Jest częścią i wypełnieniem zbawczego planu Bożego. Papież pojmuje działalność misyjną jako odpowiedź Kościoła na plan Boga Ojca, który jest źródłem misji. Bóg mógłby zbawić ludzi bezpośrednio (wewnętrzne natchnienia, łaska), przyjął jednak ekonomię posłannictw,

³ Por. Y. M. J. C o n g a r OP *Zasady doktrynalne (DM, 2-9)*. W: *Misje po Soborze Watykańskim II*. Tł. [z jęz. fr.] I. Pluszczyk OMI, B. Wodecki SVD. Płock 1981 s. 88 n.

⁴ Por. *Ogni anno. Messaggio per la Giornata Missionaria Mondiale. 8 VI 1985*. W: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II* (dalej cyt.: IGP). VIII, 1: 1985 [Città del Vaticano]; *All'avvicinarsi. Il Messaggio per la Giornata Missionaria Mondiale. 30 V 1982*. IGP V, 2: 1982 s. 1876-1883.

⁵ *Sursum corda. L'omelia della messa con ordinazioni sacerdotali, a Sion. 17 VI 1984*. IGP VII, 1 1984 s. 1847.

⁶ Por. C o n g a r OP, jw. s. 89.

⁷ *Oggi desidero. Udienza Generale. 21 V 1980*. IGP III, 1: 1980 s. 1419 (wszystkie cytaty z IGP w tłumaczeniu własnym – Z. K.).

począwszy od Swego Syna⁸, poprzez Jego Kościół, a w nim przez wszystkich jego członków, aż cała ludzkość pojednana z Bogiem, ogarnięta Jego łaską i miłością, powróci do Niego. Bóg Ojciec przyjął taki plan z miłości do ludzi⁹ Miłość tę chce okazywać poprzez Kościół¹⁰ Kościół jest sakramentem zbawienia, dlatego musi być na całej ziemi dostępny ludziom, musi przedłużać posłannictwo Syna Bożego, współpracując z Duchem Świętym. Misje są więc Bożym nakazem dla Kościoła. Wypełniając to zadanie, Kościół w najpełniejszy sposób się urzeczywistnia¹¹ Przyjęcie trynitarnego pryncypium misji sytuuje je tym samym w wymiarze tajemnicy działania Bożego. Dlatego pełne poznanie wewnętrznych mechanizmów działania misji przekracza ludzki rozum i uniemożliwia kontrolę. Obserwacja zewnętrzna pozwala dostrzec tylko historię, geografie misji. Reszta pozostaje Bożą tajemnicą. Kościół, wypełniając ten Boży nakaz, posyła ludzi do krajów misyjnych, ale dynamikę misjom nadaje sam Bóg¹² On to posyła Ducha Świętego, który pobudza Kościół do działalności misyjnej¹³, wzbudza powołania misyjne¹⁴, otwiera serca ludzi na słowo Boże i wzbudza w nich wiarę¹⁵, działa w każdym głosicielu, sprawiając skuteczność jego słów¹⁶ Misjonarz musi więc być w sposób szczególny podatny na działanie Ducha Świętego, zespolony z Nim w dziele zbawienia¹⁷ Tylko przy pomocy Ducha Świętego misjonarz może zbudować wspólnotę kościelną. Duch Święty nadaje pewność misjonarzom, że nie działają na próżno.

Jeżeli misje mają transcendentny i nadprzyrodzony charakter, to tym samym nie ma na świecie takiej ludzkiej władzy czy siły, która mogłaby je zakazać czy unicestwić. Kościół też nie może ich zaprzestać, bo przekreśliłby swoją naturę.

⁸ W samej tylko Ewangelii św. Jana Jezus 46 razy mówi o swoim postaniu przez Ojca.

⁹ Por. DM 2 (skrótów nie objaśniono w artykule podano za: *Encyklopedia Katolicka*. T 1 Pod red. F. Gryglewicza, R. Łukaszyka, Z. Sułowskiego. Lublin 1973 s. 3*-44*); I J 4, 9, 3, 16; Rz 8, 32.

¹⁰ Por. DM 10.

¹¹ *Vi saluto tutti. Discorso durante l'incontro con i collaboratori nel governo centrale*. 28 VI 1980. IGP III, 1; 1980 s. 1879.

¹² Por. Dz 1, 8.

¹³ Por. DM 4.

¹⁴ Por. DM 23.

¹⁵ Por. DM 13; EN 75.

¹⁶ DM 4.

¹⁷ Por. DE 2; KK 9.

Ojciec Święty podkreśla, że aspekt uniwersalności powinien być szczególną cechą misji Kościoła¹⁸ Troska Papieża o powszechne zbawienie przewija się w wielu dokumentach i przemówieniach, począwszy od pierwszego orędzia *Urbi et Orbi*¹⁹ W czasie pielgrzymek zwykle wspomina w poszczególnych krajach pierwszych misjonarzy, którzy przynieśli światło Ewangelii, gdyż oni nie tylko wypełnili nakaz Boży, ale też „przydali żywotności Kościołowi”, jakby zrealizowali instykt samozachowawczy Kościoła, rozszerzając dobra zbawcze na cały świat i prowadząc ludzi do jedności z Ojcem. Wszelkie przeszkody i niechęć ludzi czy nawet prześladowania nie mogą być racją usprawiedliwiającą zaprzestanie pracy misyjnej. Krew męczenników misjonarzy tym bardziej użyźnia glebę pod zasiew słowa Bożego.

II. MISJE WYRAZEM TROSKI O CZŁOWIEKA

Działalność misyjna Kościoła musi ogarnąć człowieka we wszystkich jego aspektach i wymiarach, po prostu w całej rzeczywistości ziemskiej. Wprawdzie Papież wspomina, że zbawienie człowieka „może się dokonać również poza Kościołem widzialnym – ale także wtedy urzeczywistnia się przez Chrystusa działającego w Kościele”²⁰ Poprzez to stwierdzenie Papież ukazuje działalność misyjną Kościoła w świetle rozwoju pedagogiki Bożej, działającej nie tylko w historii odkupienia, ale również w historii stworzenia. W Bożym planie zbawienia są uwzględnione w jakiś sposób wysiłki ludzi, którzy w różny sposób szukają Boga, ale Kościół ukazując im pełnię nauki Chrystusa, chce te wszystkie wysiłki oczyścić, oświecić i uzdrowić, aby urzeczywistniała się pełnia ludzkości w nowym stworzeniu pod działaniem Ducha Świętego²¹ Przyjmuje przy tym to, co jest dobre w kulturach i religiach, bo to, co dobre, pochodzi od Boga.

¹⁸ *E una grande gioia. Discorso ai missionari del Sacro Cuore. 8 IX 1987* IGP X, 3: 1987 s. 334; *Vi saluto tutti* s. 1886.

¹⁹ *Unum solummodo verbum. Primo radiomessaggio „Urbi et Orbi” 17 X 1978.* IGP I: 1978 s. 6.

²⁰ *Oggi desidero* s. 1421.

²¹ RMs 3. Por. M. Q u é g u i n e r. *Odnova i przystosowanie instytucji misyjnych.* W: *Kościół na drodze spotkania z Trzecim Światem.* Pod red. B. Gielaty SVD, F. Zapłaty SVD. Warszawa 1971 s. 72.

W nauczaniu Jana Pawła II pojawiają się terminy współczesnej teologii misyjnej, które wyrażają pewne cechy pracy misyjnej, jak: *akulturacja*, *inkulturacja* Ewangelii czy też *adaptacja* i *afrykanizacja* Kościoła oraz *indygenizacja*²² Zwrot zainteresowań Kościoła w kierunku kultury jest bardzo ważny, gdyż kultura danego środowiska mówi, czym ludzie żyją, kim są, co robią, i wskazuje, na jakie wartości kładą nacisk²³ Dla Jana Pawła II „kultura jest wyrazem człowieka. Jest potwierdzeniem człowieczeństwa. Człowiek ją tworzy i człowiek przez nią tworzy siebie. Tworzy siebie wewnętrznym wysiłkiem ducha: myśli, woli, serca. I równocześnie człowiek tworzy kulturę we wspólnocie z innymi. Kultura jest wyrazem międzyludzkiej komunikacji, współmyślenia i współdziałania ludzi. Pozostaje ona na służbie wspólnego dobra – i staje się podstawowym dobrem ludzkich wspólnot”²⁴

Papież głosi, że misje kościelne wymagają więc najpierw obecności akulturującej²⁵ Używając tego pojęcia, Papież wyraża prawdę, że Kościół jest zdolny i ma obowiązek przenikania do każdego kraju, wcielania się w każdą kulturę, że w dziele ewangelizacji powinien uwzględniać i przyswajać sobie miejscowe bogactwa kultury. Nowy Kościół misyjny będzie wzbogacony o autentyczne rodzime wartości danego kraju czy narodu, gdyż kryje w sobie wiele pozytywnych elementów, które pozwalają na chrystianizację. Misja – uczy Jan Paweł II – nie może być burzeniem i niszczeniem wartości zastanych w krajach misyjnych, nagromadzonych przez

Por. CTr 53; RMs 25; 28; 45; 54; 56; *Today during this easter season. L'allocuzione ai vescovi del Kenya a Nairobi. 7 V 1980. IGP III, 1: 1980 s. 1123 n.*; CTr 53; *Quelle joie. Discorso durante l'incontro con i vescovi dello Zaire. 3 V 1980. IGP III, 1: 1980 s. 1084.*

²³ Por. A. L a u r e n t i n, M. J. G u i l l o u. *Misja jako temat w eklezjologii. „Concilium” 1-10:1965-1966 s. 255.*

²⁴ *Przyjmuję zamówienie. Przemówienie do młodzieży w Gnieźnie. 3 VI 1979. IGP II, 1: 1979 s. 1407-1409; I express. Discorso durante la visita al Presidente del Ghana, ad Accra. 8 V 1980. IGP III, 1: 1980 s. 1239.*

²⁵ Por. *I'am overjoyed* s. 464: „Akulturacja lub inkulturacja, którą słusznie propagujecie, stanie się prawdziwie odbiciem Wcielenia Słowa wówczas, kiedy kultura, przemieniona i odnowiona przez Ewangelię, będzie w stanie wytworzyć, czerpiąc z własnej, żywej tradycji, oryginalne myśli [...] Szanując, zachowując i umacniając szczególne wartości i bogactwa kulturowego dziedzictwa waszego ludu, będziecie mogli prowadzić go ku lepszemu zrozumieniu tajemnicy Chrystusa, które powinno przenikać godną szacunku, konkretną, codzienną rzeczywistość afrykańskiego życia. Nie należy obawiać się, że w ten sposób prawda słowa Bożego ulegnie zafałszowaniu lub że moc krzyża zostanie zniweczona [...] Chodzi tu o wprowadzenie Chrystusa w samo centrum afrykańskiego życia”

stulecia w tradycjach krajów²⁶ Misjonarz musi szanować dobra kulturowe, które spotkał w świecie niechrześcijańskim. Praca misyjna zakłada więc proces współpracy, przystosowania i asymilacji. Łaska, którą misjonarz zaszczerpi głosząc Radosną Nowinę, zakłada naturę, a nie niszczy jej; podnosi ją i udoskonala. Dlatego w procesie współpracy Kościół misyjny uznaje za swoje dążenia świata niechrześcijańskiego w tym, co w nich jest możliwe do przyjęcia przez Kościół. Współpraca Kościoła z kulturami krajów misyjnych wydała plon w postaci daleko idącej afrykanizacji Kościoła. Objęła ona język, który ma właściwie ująć orędzie chrześcijańskie w sposób trafiający do umysłów i serc ludzi danego kraju; katechizację, refleksję teologiczną, przystosowaną liturgię i sztukę sakralną oraz wszystkie inne formy życia chrześcijańskiego²⁷ Papież przypomina przy tym to, co już Paweł VI mówił do SCEAM w 1975 r., że należy zachować nienaruszone dziedzictwo wiary chrześcijańskiej i wyklądać je zgodnie z tradycją Kościoła. Można zaś i trzeba myśl teologiczną wzbogacić o elementy kulturowe i wyrażać ją w terminologii filozoficznej różnych ludów, o ile nie są sprzeczne z religią chrześcijańską²⁸ Jan Paweł II nie obawia się tak daleko idącej współpracy, gdyż „posłannictwa ewangelicznego nie da się odizolować od kultury biblijnej, w którą ono początkowo się włączyło, ani nawet bez poważnych strat odłączyć od kultur, w których się ono wypowiedało, w czasie długich wieków – z drugiej zaś strony – siła Ewangelii jest wszędzie siłą, która przemienia i odradza”²⁹ Nie jest to już proces prostego przystosowania czy asymilacji, lecz prawdziwa inkulturacja, poprzez którą Kościół przemienia swoje wzory zachowania i zachęca świat niechrześcijański do zrobienia tego samego, by doprowadzić do powstania nowej rzeczywistości, jakimi będą wspólnoty Kościołów misyjnych. W ten sposób misje Kościoła nie są burzeniem, ale ciągłym budowaniem³⁰

²⁶ Por. *Familiaris consortio* 10.

²⁷ RMs 54. Por. *Quelle joie. Discorso durante l'incontro con i vescovi dello Zaire*. 3 V 1980. IGP III. 1 1980 s. 1084.

²⁸ *Quelle joie* s. 1086.

²⁹ Tamże. Por. KK 53.

³⁰ Por. RMs 54; RH 11-12; *Debbo dirvi anzitutto. Discorso ai professori e agli studenti dell'Universita di Propaganda Fide*. 18 X 1980. IGP III. 2: 1980 s. 927-932: „W ten sposób całkiem szczególny ujawnia się w tym miejscu zawsze żywy i aktualny problem stosunku między orędziem chrześcijańskim a różnymi kulturami. Moc Ewangelii winna wnikać w samo serce różnych kultur i różnych tradycji. W tym kontekście należy mieć [...] na uwadze dwie zasady: z jednej strony – orędzia chrześcijańskiego nie można po prostu wyodrębnić

Zgodnie z nauką Jana Pawła II podstawą działań inkulturacyjnych jest wolność duchowa. W imię tej wolności Kościół żąda szacunku dla kultur innych narodów niechrześcijańskich i pewnej elastyczności własnych instytucji. Papież zaleca misjonarzom „nieść Radosną Nowinę, proponując, a nie narzucając, gdyż tego domaga się godność osoby ludzkiej. Wolność zaś jest zasadniczą i niezaprzeczalną podstawą ludzkiej godności”³¹ To zbliżanie się, cześć i poszanowanie dla „wszystkich kultur, światopoglądów [...] wszystkich ludzi dobrej woli [...] od czasów apostołskich stanowiły o postawie misyjnej i misjonarskiej. [...] Postawa misyjna i misjonarska zaczyna się zawsze w poczuciu głębokiego szacunku dla tego, co «w człowieku się kryje», dla tego, co już on sam w głębi swojego ducha wypracował w zakresie spraw najgłębszych i najważniejszych – szacunku dla tego, co już w nim zdziałał ten Duch, który «tchnie tam, gdzie chce»”³² Papież domaga się od ewangelizujących „zachowania głębokiego poszanowania dla człowieka, dla jego rozumu i woli, dla jego sumienia i wolności”³³ Nawrócenie jest przede wszystkim „dziełem Łaski, w którym człowiek ma siebie samego w pełni odnaleźć”³⁴ Wynika z tego, że nie może być gwałtu misyjnego, bo „Kościół w imię swej Bożej misji staje się stróżem tej wolności, która warunkuje prawdziwą godność osoby ludzkiej”³⁵ Ewangelizacja – w świetle nauki Papieża – ma mieć charakter przede wszystkim wyzwalający człowieka, nigdy zaś zniewalający duchowo.

Nauka Jana Pawła II na temat misyjnej działalności Kościoła sprowadza się ostatecznie do głębokiej troski o człowieka, którego Bóg chce zbawić. Najpewniejsza droga do zbawienia prowadzi przez Kościół. Roztacza on opiekę nad każdym człowiekiem w wymiarze nadprzyrodzonym, a w pewnych dziedzinach również doczesnym.

z kultury, w którą ono od początku się włączyło [...], ani też nie można wyodrębnić bez poważnego zubożenia z kultur, w których się już wyraziło z biegiem wieków []; z drugiej strony moc Ewangelii jest wszędzie przekształcająca i odradzająca”

³¹ RH 12.

³² RH 12.

³³ RH 12.

³⁴ RH 12.

³⁵ RH 12.

III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ CAŁEGO KOŚCIOŁA ZA DZIEŁO EWANGELIZACJI

Chrystus powołał do istnienia Kościół jako wspólnotę będącą w ciągłym stanie misji³⁶ Wspólnota ta jako jedno ciało została wyraźną wolą swego Założyciela posłana do narodów³⁷ Jan Paweł II przyjmuje zróżnicowanie tej wspólnoty tak hierarchiczne, jak też charyzmatyczne, ale przyjmuje równość w powołaniu misyjnym³⁸ Misyjny charakter Kościoła nakłada na wszystkich jego członków obowiązek troski o rozwój dzieła misyjnego. Papież mówi: „Mam wrażenie, że nadszedł moment zaangażowania wszystkich sił kościelnych w nową ewangelizację i w misję wśród narodów. Nikt wierzący w Chrystusa, żadna instytucja Kościoła nie może uchylić się od tego najpoważniejszego obowiązku: głoszenia Chrystusa wszystkim ludom”³⁹ W tej dziedzinie Ojciec Święty nie zwalnia nikogo od podjęcia obowiązków, nawet ludzi chorych⁴⁰ Współpracę tę mogą podjąć wszyscy członkowie Kościoła, chociaż nie wszyscy wyjadą na tereny misyjne. Ci, którzy nie wyjeżdżają na misje, tworzą w swoich krajach swoiste „zaplecze” dla misjonarzy. Podjęcie tej współpracy jest znakiem miłości bliźniego, silnej wiary, znakiem zakorzenienia w Chrystusie i posiadania ducha Chrystusowego oraz znakiem posiadania „zmysłu Kościoła”⁴¹

Uzasadniając konieczność mobilizacji misyjnej Kościoła, Papież napisał w 1983 r., że „po 1950 latach od zbawczej ofiary na Górze Kalwarii miliony ludzi nie są jeszcze chrześcijanami, a w cierpieniu czy radości nie

³⁶ Por. RMs 31; *Ogni anno. Messaggio per la Giornata Missionaria Mondiale. 8 VI 1985. IGP VIII, 1: 1985 s. 1744.*

³⁷ Por. RMs 31; DM 36; *Dziś Kościół. Homilia wygłoszona 25 I 1988 w Bazylice św. Pawła za Murami. OR 9:1988 nr 1 s. 21:* „Kościół wie, że został ustanowiony przez swego Pana heroldem tego wydarzenia: *Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu* (Mk 16, 15)”

³⁸ „Powołanie misyjne jest jednak wspólne wszystkim (por. KK 17; DM 35-36): biskupom i kapłanom, zakonnikom, zakonnicom i świeckim” (*Ogni anno s. 1744*).

³⁹ RMs 3.

⁴⁰ Por. *Il sangue. Messaggio per la Giornata Missionaria Mondiale. 10 VI 1984. IGP VII, 1 1984 s. 1646.*

⁴¹ „Współpraca ta jest zakorzeniona i przeżywana przede wszystkim w osobistym zjednoczeniu z Chrystusem: tylko w zjednoczeniu z Nim, jak latorośl z krzewem winnym (por. J 15, 5), można przynosić dobre owoce. Skuteczność działania na polu misyjnym Kościoła zależy od świętości życia każdego chrześcijanina [...] jest oznaką dojrzałości wiary i życia chrześcijańskiego, które przynosi owoce” (RMs 77).

mogą wzywać Imienia Zbawiciela, bo Go jeszcze nie znają”⁴² Nie chodzi więc Papieżowi o ekspansjonizm misyjny, ale o realizację obowiązku, który jest „prawem życia Kościoła”⁴³ Nie można nazywać się synem Kościoła i żyć spokojnie, gdy trzy czwarte ludności świata nie zna jeszcze Chrystusa. Kościół zaś ma być „w Chrystusie organem zbawienia dla wszystkich narodów”⁴⁴ W nauce Papieża na temat obowiązku podjęcia działalności misyjnej przez cały Kościół przeważa argumentacja z powszechnej woli zbawczej Boga obejmująca wszystkich ludzi⁴⁵ Kolejnym argumentem stosowanym przez Papieża zmierzającym do ożywienia działalności misyjnej Kościoła jest wymóg miłości bliźniego⁴⁶ Ojciec Święty powołuje się również na prawo innych ludzi do tego, by poznać Chrystusa i korzystać z bogactw Jego łaski i miłosierdzia⁴⁷ W końcu Jan Paweł II powołuje się także na pozytywny nakaz Kościoła, wyrażony w Kodeksie Prawa Kanonicznego⁴⁸

Papież przypomina za Soborem, że „wszyscy wierni, jako członki żywego Chrystusa [...], zobowiązani są do współpracy w szerzeniu i w rozwoju Jego Ciała, aby jak najprędzej doprowadzić je do pełni”⁴⁹ chociaż każdy spełni ten obowiązek w zróżnicowany sposób⁵⁰ Obowiązek ten wypływa z wiary – jest świadectwem jej dojrzałości⁵¹ – i przyjętych sakramentów – głównie chrztu, bierzmowania i Eucharystii⁵²

Pierwszym misjonarzem w Kościele jest sam Papież. Obowiązek ewangelizacji wypływa z prymatu, podobnie jak związane z nim zadanie utwier-

⁴² *Quest'anno. Messaggio per la Giornata Missionaria Mondiale. 10 VI 1983.* IGP VI, 1: 1983 s. 1481.

⁴³ *Voi siete. Messaggio per la celebrazione della prossima Giornata Missionaria Mondiale. 7 VI 1987* IGP X, 2: 1987 s. 2009.

⁴⁴ *Ho voluto questa. L'omelia alla messa per la Giornata Missionaria. 19 X 1980.* IGP III, 2: 1980 s. 918.

⁴⁵ Por. 2 Kor 5, 15; Tm 2, 6; 1 J 2, 2; *Quest'anno* s. 1481-1484; *Ho voluto questa* s. 916-921.

⁴⁶ Por. J 15, 12. 17; *Quest'anno* s. 1481 nn.

⁴⁷ *Quest'anno* s. 1482 n.

⁴⁸ KPK 781-792.

⁴⁹ DM 36. Por. KK 17; *Voi siete* s. 2009.

⁵⁰ Por. *Ogni anno*: „Wszyscy bez różnicy są wezwani – każdy zależnie od właściwego sobie powołania, warunków i możliwości, do realizowania misji Odkupiciela (DM 28). Wszyscy powinni czuć się zaangażowani w ten jedyny mandat misyjny i otwieranie w świecie drogi dla Dobrej Nowiny, którą przyniósł nam Chrystus” (s. 1745).

⁵¹ Por. „*Misje są sprawą wiary, są dokładnym wskaźnikiem naszej wiary w Chrystusa i w Jego miłość ku nam*” (RMs 11); *La solennita. Messaggio per la Giornata Missionaria Mondiale. 18 V 1986.* IGP IX, 1: 1986 s. 1626.

⁵² Por. RMs 77; DA 2; KK 33; DA 3; *Voi siete* s. 2009.

dzenia braci w wierze⁵³ Jan Paweł II czuje się w sposób szczególny zobowiązany do misjonowania, gdyż – jak sam odczytuje – znakiem tego był dzień inauguracji pontyfikatu, który przypadł w Światowym Dniu Misyjnym 22 X 1978 r.⁵⁴ Jako metodę misjonowania wybrał Jan Paweł II podróże apostołskie o zasięgu bezprecedensowym w stosunku do swoich poprzedników⁵⁵ Wiele z nich zaprowadziło go do krajów misyjnych. W tej dziedzinie można Jana Pawła II przyrównać tylko do św. Pawła.

Współodpowiedzialność za cały Kościół, w tym również za Kościół znajdujący się na terenach misyjnych, dzielą wraz z Papieżem wszyscy biskupi⁵⁶ Każdy biskup, tak indywidualnie – jako pasterz Kościoła partykularnego jak też jako członek kolegium biskupiego – jest odpowiedzialny za cały Kościół. Papież przy różnych okazjach przypomina im o tym obowiązku wypływającym z zasady kolegalności. Już Sobór Watykański II zalecał konferencjom biskupów sprawę włączenia się w dzieło misyjne Kościoła⁵⁷ Trzeba jednak powiedzieć, że prawdziwego rozmachu misyjnego nabrały konferencje biskupów w okresie pontyfikatu Jana Pawła II⁵⁸ Począwszy od posiedzenia Konferencji Biskupów Latinoamery-

⁵³ „Tak więc świadom jestem, że z tytułu urzędu papieskiego, który powierzył mi tajemniczy zamiar Boży, na mnie to spoczywa w tym Kościele misyjnym najwyższa odpowiedzialność za działalność misyjną. To właśnie ta odpowiedzialność kazała mi przybyć do Brazylii, stanąć pośród was i przemówić dziś do was z otwartym sercem” (*No quadro. L'omelia durante la messa, a Manaus. 11 VII 1980. IGP III. 2:1980 s. 242*). „W Kościele, który jest z istoty misyjny, Papież czuje się pierwszym misjonarzem i osobą odpowiedzialną za działalność misyjną” (*En este lugar. L'omelia durante la celebrazione della parola e consegna dei crocifissi ai missionari, a Javier. 6 XI 1982. IGP V 3:1982 s. 1169*).

⁵⁴ W *Oređziu* na jubileuszowy (VI) Światowy Dzień Misyjny pisze: „Stale aktualny dla Kościoła problem szerzenia królestwa Bożego wśród ludów niechrześcijańskich stanął przede mną jasno już w dniu inauguracji apostołskiej posługi Pasterza Kościoła powszechnego, który – w opatrnościowy, powiedziałbym, sposób – zbiegł się z obchodzonym właśnie w ową niedzielę, 22 października 1978 roku, Światowym Dniem Misyjnym. Dlatego przez te wszystkie lata jestem – jak mówiłem już przy wielu okazjach – *wędrującym katechistą*” (*La solennita. Messaggio per il Giornata Missionaria Mondiale. 18 V 1986. IGP IX, 1: 1986 s. 1626*).

⁵⁵ Tamże s. 1626. W pierwszym dwudziestolecu swojej posługi papieskiej Jan Paweł II odbył 80 podróży zagranicznych.

⁵⁶ Por. DB 3. „Tak jak kolegium apostołskiemu z Piotrem na czele Zmartwychwstały Pan dał nakaz misji powszechnej, podobnie odpowiedzialność ta spoczywa przede wszystkim na Kolegium Biskupów, na którego czele stoi Następca Piotra” (RMs 63). Por. *La solennita* s. 1626; *All'avvicinarsi* s. 1876.

⁵⁷ DM 38.

⁵⁸ „Tę samą odpowiedzialność mają w różnym stopniu Konferencje Biskupów i podległe im urzędy na szczeblu kontynentalnym, które winny zaofiarować swój własny

kańskich CELAM w Puebla⁵⁹ w 1979 r., Papież bierze czynny udział w pracy wszystkich konferencji⁶⁰, pomagając programować im pracę oraz rozwiązywać ich trudne problemy. Każdy biskup diecezjalny ponosi odpowiedzialność i dba o komunie między Kościołami, a więc także o to, aby Kościół partykularny jemu powierzony odznaczał się duchem misyjnym, czyli był otwarty na potrzeby innych Kościołów. Dotyczy to także Kościołów misyjnych, które same misjonowane, stają się misjonującymi.

Papież przypomina wszystkim kapłanom i osobom Bogu poświęconym, że oprócz osobistego zaangażowania się w pracę misyjną powinni „wszczepiać wiernym poczucie obowiązku misyjnego”⁶¹ Poszczególni kapłani, a także wiele zgromadzeń zakonnych wypełniali ten nakaz bardzo starannie przez całe wieki. W encyklice *Redemptoris missio* Papież zwraca uwagę na kapłanów diecezjalnych fideidonistów⁶² i ludzi świeckich wysyłanych czasowo na misje zagraniczne. Pochwalając ich pracę, Jan Paweł II pisze: „[...] kapłani, zwani *Fidei donum*, uwidaczniają w sposób szczególny więź komunii pomiędzy Kościołami, dają cenny wkład we wzrost wspólnot kościelnych znajdujących się w potrzebie, czerpiąc z nich równocześnie świeżość i żywotność wiary”⁶³ Ojciec Święty podkreśla, że „świadczy to o autentycznie misyjnej świadomości wspólnot kościelnych, zdolnych

wkład w dzieło misyjne” (RMs 63).

⁵⁹ CELAM – Consejo Episcopal Latinoamericano została założona, mając aprobatę Piusa XII w Rio de Janeiro w 1955 r. Jej statuty zatwierdził papież Paweł VI w 1974 r.

⁶⁰ Celem skuteczniejszego rozwiązywania problemów regionalnych na poszczególnych kontynentach, Kodeks Prawa Kanonicznego zezwala na łączenie się poszczególnych Kościołów partykularnych (kan. 431, 1) w większe zespoły i pozwala Konferencjom Episkopatów na łączenie się w Konferencje regionalne (kan. 448, 2). Konferencja Biskupów Europy nosi nazwę CCEE, biskupi Azji są zrzeszeni w FABC – Federation of Asian Bishops Conferences. Jej statut został zatwierdzony 28 VIII 1972 r. w Hongkongu. Biskupi Afryki są zrzeszeni w SCEAM – Symposium of Conferences Episcopal of Africa and Madagascar. Konferencja ta została założona w 1969 r. Druga konferencja nosi nazwę AMECEA – Association of Member Episcopal Conferences of Eastern Africa.

⁶¹ Por. *La solennita* s. 1626.

⁶² Kapłani diecezjalni podjęli w szerszym zakresie pracę misyjną od apelu Piusa XII zawartego w encyklice *Fidei donum* z 21 IV 1957 r. Z tego też powodu nazywa się ich „kapłanami *Fidei donum*” Jan Paweł II wspomina także Urbana VIII, który listem apostolskim *Immortalis Dei Filius* erygował 1 VIII 1627 r. Papieskie Seminarium Urbana, w którym to seminarium „pobożni i mądrzy klerycy świeccy byli wychowywani i kształceni, aby udać się do jakiejś części świata w celu szerzenia wiary katolickiej, również kosztem życia” Zob. *Debbo dirvi anzitutto* s. 928; *La solennita* s. 1626.

⁶³ RMs 68.

do wyjścia poza własny kraj i niesienia innym Chrystusowego orędzia”⁶⁴ Ich przykład – zauważa Papież – powinien stać się wezwaniem do stowarzyszeń, ruchów i grup kościelnych, by bardziej zdynamizowały swoją działalność, a w pracy misyjnej „odkryły wezwanie Boga, który pragnie, aby wszystkie ludy zamieszkujące ziemię stały się jednym Ludem Bożym”⁶⁵

Bezpowrotnie przeminęły te czasy, kiedy obowiązek misyjny spoczywał tylko na hierarchii kościelnej. Jan Paweł II wytycza świeckim „trudne zadanie dogłębnego ewangelizowania środowiska społecznego i kulturowego, w którym żyją czy to w krajach, gdzie nie dotarło jeszcze światło wiary, czy również i tam, gdzie chrześcijaństwo pilnie potrzebuje nowych sił witalnych, by mogło odzyskać moc żywego i nowego przenikania”⁶⁶

Z gorącym apelem zwraca się Jan Paweł II do młodzieży, gdyż ona może wiele zdziałać dla misji, poświęcając tej sprawie swoją energię, młodość, siły – jeżeli przełamie strach i zniechęcenie⁶⁷ Papież chce ich rozesłać jak Chrystus apostołów, gdyż oni mogą uczynić Kościół młodym „dzięki pełnej entuzjazmu obecności i mogą sprawić, by na każdym miejscu był pełen żywotności i profetycznego zapału”⁶⁸, byle dali się prowadzić Duchowi Świętemu. Papież chce więc zaangażować wszystkie stany w Kościele na rzecz dzieła misyjnego, gdyż wszyscy są posłani i są współodpowiedzialni za rozszerzanie się królestwa Bożego⁶⁹ Ukierunkowanie misyjne – rodzin, dzieci, młodzieży, szkół, świata pracy, techniki, nauki, kultury, środków społecznego przekazu itd. – pozwala Janowi Pawłowi II na stwierdzenie, bez cienia przesady, że „Kościół na progu trzeciego tysiąclecia jest Kościołem ze swej istoty misyjnym”⁷⁰

⁶⁴ *La solennita* s. 1626.

⁶⁵ Tamże.

⁶⁶ *Ogni anno* s. 1746.

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ Tamże.

⁷⁰ *La solennita* s. 1626. Na rzecz misji pracuje w Kościele szereg instytucji. Papież wymienia: Kongregację Propagandy Wiary (por. *I Greet You. L'Omelia a Fairbanks. 2 V 1984. IGP V, 1: 1984 s. 1214*), Papieskie Dzieła Misyjne (por. *Het verheugt mij. Discorso durante l'incontro con i missionari e con organismi di aiuto al terzo mondo, in Utreht. 12 V 1985. IGP VIII. 1:1985 s. 1280*), Dzieło Rozkrzewiania Wiary, Dzieło Świętego Piotra Apostoła, Dzieło Dzieciństwa Misyjnego (por. *Cari Bambini. Discorso durante l'incontro con i bambini. 28 I 1984. IGP V, 1: 1984 s. 42*), Unię Misyjną Kapłanów, Zakonników, Zakonnice i Instytutów Świeckich (por. *Il sangue* s. 1878; *Ogni anno* s. 1748).

Wszystkim odpowiedzialnym za dzieło misyjne Kościoła stawia Jan Paweł II jako wzór gorliwości misyjnej „samego Chrystusa, misjonarza Ojca, nieustannie pogrążonego w uwielbieniu Boga i nieustannie oddającego się aż po ostateczną ofiarę krzyża dziełu zbawienia ludzi”⁷¹ Chrystus obdarza misjonarzy specjalnym powołaniem: wzywa ich ciągle do gorliwości w posłudze słowa oraz sakramentów, a także do oddawania swego czasu, talentów, energii, nawet swego życia, jeżeli taka będzie potrzeba⁷² Wybór i powołanie misyjne domagają się od misjonarzy dawania nieustannego świadectwa, tak jak to czynili pierwsi misjonarze u zarania Kościoła⁷³ Papież uświadamia misjonarzom, że ich praca „nie tylko jest pożyteczna i potrzebna, ale wręcz niezbędna dla budowy Kościoła”⁷⁴ Towarzyszą jej niebezpieczeństwa i trudy, ale warto je pokonywać dla wielkiej sprawy budowania królestwa Bożego, gdyż nagrodą dla misjonarza jest osiągnięcie szczęścia wiecznego, a nierzadko i chwała wyniesienia na ołtarze.

W pracy misyjnej dostrzega Papież różnorodne trudności. Zalicza do nich przede wszystkim zniechęcenie występujące u misjonarzy z powodu przesadnego optymizmu w pojmowaniu możliwości zbawienia poza Kościołem. W reakcji bowiem na dawniejsze rygorystyczne rozumienie zasady *extra Ecclesiam nulla salus* współcześni teologowie stosują tak szeroką jej interpretację, że działalność misyjna wydaje się wręcz niepotrzebna, gdyż każdy może się zbawić we własnej religii. Drugą istotną trudność, jaką dostrzega Jan Paweł II w pracy misyjnej, jest fałszywe rozumienie wolności religijnej. Niektórzy twierdzą, że celem uszanowania osobistej wolności człowieka nie należy go niepokoić. W takim ujęciu misje powinny nieść ewentualnie pomoc w rozwoju po to, aby każdy mógł swobodnie praktykować własną religię. Kolejną trudność w prowadzeniu misji *ad gentes* stanowi relatywizm religijny, w myśl którego jedna religia ma taką samą wartość jak inna. Jest to reakcja na dawny pogląd, panujący także w Kościele, że religie niechrześcijańskie zawierają jedynie błędy. Kolejną trudność w pracy misyjnej dostrzega Jan Paweł II ze strony władz politycznych. Do wielu krajów świata misjonarze mają zabroniony dostęp, w wielu innych krajach giną męczeńską śmiercią. W wielu krajach misjonarze napotykać trudności natury kulturowej. Społeczności narodowe

⁷¹ *Ogni anno* s. 1748.

⁷² Por. *La solennita* s. 1626 nn.

⁷³ Por. 1 P 5, 3; *La solennita* s. 1627.

⁷⁴ Tamże.

zamykają się niekiedy na przekaz orędzia Chrystusowego, gdyż wydaje się im ono mało znaczące i niezrozumiałe, a nawrócenie na katolicyzm traktowane jest jako zdrada własnego narodu. Zniechęcenie, rozczarowanie i zubożenie pracą misyjną mogą także powodowane być ciągłymi aktualnymi podziałami pomiędzy chrześcijanami. Trudnościami tymi nie będzie się zrażał tylko ten misjonarz, który naprawdę pielęgnuje w sobie ducha Chrystusowego, który ma zmysł eklezjalny⁷⁵

Misje są szczególnym znakiem nie tylko żywotności Kościoła, ale także jego wiarygodności. Zaświadczają one o świętości, powszechności i apostołowości Kościoła oraz bezwzględnie domagają się jedności. To one stały u jego zarania i były motorem wielu poczynań ekumenicznych, gdyż brak jedności utrudniał pracę misyjną i był zgorzeniem dla wielu narodów, do których szli misjonarze z orędziem Ewangelii.

THE RELIABILITY OF THE CHURCH REALIZING
THE MISSIONARY ORDER OF CHRIST IN THE LIGHT
OF THE TEACHING OF JOHN PAUL II

S u m m a r y

The reliable Church today is one that is a sign of salvation and is faithful to the Gospel. The paper seeks to show this kind of Church. It brings hope to the contemporary man, is solidary with him, for it pull him out of the darkness of sin and elevates him to the dignity of the child of God. It is a Church which is mustered for the missionary work, solidary with those in need. It is a Church which realizes aid on a wide scale (*promotio humana*), ready for a dialogue with other religions, for it is developing within their context, and is „always [...] ready to give an explanation to anyone who asks you for a reason for your hope” (1 Pt 3, 15).

Translated by Jan Kłós

⁷⁵ Por. RMs 31-38.